

Ф. В. Узунів,

к. е. н., доцент, перший проректор, Університет економіки та управління

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ: НА ПРИКЛАДІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

F. Uzunov,

Ph.D., associate Professor, first Pro-rector of the University of Economics and management

MANAGEMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP REAL SECTOR: THE CASE OF TOURISM UKRAINE

У статті розглянуто управління розвитком державно-приватного партнерства туристичної галузі України. Визначено інтереси держави, бізнесу і населення у галузі туризму. Охарактеризовано ресурси держави, бізнесу і населення в туристичній галузі. Розглянуто необхідні заходи для покращення управління державно-приватним партнерством у галузі туризму.

The article considers the management of the development of public-private partnership tourism industry in Ukraine. The interests of the state, business and population in the field of tourism. Characterized resources of the state, business and population in the tourist industry. Considered necessary measures to improve the management of public-private partnership in the field of tourism.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, розвиток, туризм, туристична галузь, управління.
Key words: public-private partnership, development, tourism, tourist industry, management.

ВСТУП

Державно-приватне партнерство як порівняно нова система економічних відносин держави і бізнесу охоплює все більшу кількість галузей національної економіки, зокрема використовується у туристичній галузі.

У сучасній науці туризм найчастіше розглядається як вид господарської діяльності, яка не тільки приносить прибуток, а й задовольняє потреби населення в частині одного з найважливіших конституційних прав громадян — права на відпочинок.

Проблеми, пов'язані з управлінням державно-приватного партнерства, в галузі туризму розглядали такі вчені, як М. Борушок, П. Гаман, А. Гринів, Б. Данилишин, В.М. Дмитренко, С.Г. Захарова, Н.И. Кабушкин та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є розгляд управління розвитком державно-приватного партнерства туристичної галузі України.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань дослідження: визначити інтереси держави, бізнесу і населення у галузі туризму; охарактеризувати ресурси держави, бізнесу і населення в туристичній галузі; розглянути необхідні заходи для покращення управління державно-приватним партнерством у галузі туризму.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно з рекомендаціями, запропонованими Організацією Об'єднаних Націй, за статистикою виділяють туризм між країнами, а також туризм у межах однієї країни. У кожній країні можна виділити такі типи туризму:

— внутрішній, що охоплює подорожі мешканців будь-якої країни по своїй власній країні;

— в'їзний — охоплює подорожі по країні осіб, які не є її мешканцями;

— виїзний — охоплює подорожі мешканців будь-якої країни в іншу країну.

Індустрію туризму формують господарюючі суб'єкти різних галузей, які є як державними, так і приватними структурами [4].

З боку держави суб'єктами державно-приватного партнерства у галузі туризму виступають державні структури на всіх рівнях влади, що здійснюють функції управління, регулювання і контролю у галузі туризму.

Інтереси держави, бізнесу і населення у галузі туризму знаходяться в різних площинах, але, по суті, сходяться по багатьох позиціях.

Інтерес держави у галузі туризму полягає, перш за все, в розвитку внутрішнього і в'їзного типів туризму. Це зумовлено певними економічними і загальними вигодами, які держава отримує як дивіденди.

До економічних вигод зараховують:

— приріст валового регіонального продукту;

— прямий, непрямий і сукупний макроекономічний ефект (сума прямого, мультиплікативного економічних ефектів, ефекту від зростання доходів), що одержується від туристичних послуг і продуктів у країні їх споживання;

— ефект туристичного мультиплікатора;

— середньорічний приріст зайнятості населення в результаті розширення туристичної і супутніх інфраструктур.

Загальні вигоди для держави від участі в проектах партнерства з метою розвитку в'їзного і внутрішнього туризму полягають у таких показниках:

- збільшення середньої тривалості життя населення (стосується внутрішнього туризму);
- підвищення рівня продуктивності і працездатності населення (валіве для внутрішнього туризму);
- підвищення якості життя;
- збільшення соціального капіталу;
- зростання інтелектуального капіталу;
- збільшення кількості переміщень населення всередині країни по регіонах у ділових, оздоровчих і розважальних цілях;
- підвищення загальноосвітнього і культурного рівнів населення;
- формування уявлення населення про рідну країну;
- підвищення патріотичного духу нації (стосується внутрішнього туризму) і якості знань історії рідного краю і країни в цілому (щодо внутрішнього туризму);
- поліпшення іміджу країни в міжнародному співтоваристві [2].

Інтерес бізнесу у взаємодії з державою на основі державно-приватного партнерства виявляється у прямій державній підтримці й участі, можливості довготривалого розміщення інвестицій під гарантії, розподілі ризиків проекту з державою, можливості вибору проектів спільної участі [3].

Серед основних інтересів населення в галузі туризму можна виділити:

- 1) отримання доступного відпочинку для всіх без винятку категорій громадян;
- 2) гарантія захисту своїх громадянських прав;
- 3) гарантія якості послуг;
- 4) можливість вибору туристичних послуг і продуктів різного рівня й вартості;
- 5) інформаційна доступність і обізнаність щодо пропозицій на ринку туристичних послуг і продуктів;
- 6) простота технологій отримання пільг і дотацій на відпочинок і туристичні послуги;
- 7) наявність зворотного зв'язку з постачальниками послуг з метою вирішення проблем, що виникають у процесі споживання туристичної послуги або продукту.

Потенціал розвитку державно-приватного партнерства у галузі туризму, на думку вчених, закладений в ефективному використанні:

- ресурсів держави, бізнесу і населення при здійсненні проектів партнерства;
- форм, інструментів і механізмів партнерства [4].

До ресурсів держави в туристичній галузі належать: землі і природні ресурси; майновий комплекс, що включає об'єкти інфраструктури; тарифна політика і державне регулювання в економіці; цільові фінансові ресурси, включаючи базу оподаткування туристичної галузі; система й елементи управління галуззю; інформаційний ресурс; митно-міграційна політика.

До ресурсів бізнесу зараховують: підприємницьку ініціативу; управлінські фінансові рішення; трудові ресурси; управлінські ресурси; виробничі ресурси; інноваційні ресурси; інтелектуальні ресурси.

Ресурси населення — це громадянська ініціатива; заощадження населення [1].

У сучасній Україні галузь туризму, не дивлячись на декларований багатьма експертами і міжнародними туристичними організаціями потенціал, за основними економічними і статистичними показниками, займає практично останнє місце серед галузей, які поповнюють державний бюджет. Водночас у багатьох зарубіжних країнах туризм входить у першу п'ятірку галузей, що формують велику частину доходів держави.

Головним продуктом в галузі туризму є послуга. Згідно з міжнародними статистичними документами щодо туризму існує такий перелік типових туристичних послуг: послуги з розміщення (послуги готелів і інших засобів розміщення); послуги підприємств громадського харчування; послуги пасажирського транспорту (міжміські перевезення залізничним транспортом, перевезення дорожнім транспортом, перевезення водним транспортом, перевезення повітряним транспортом, допоміжні послуги, що відносяться до пасажирського транспорту, задача в оренду пасажирського транспортного устаткування, технічне обслуговування і поточний ремонт пасажирського транспортного устаткування); послуги туристичних агентств, туроператорів й екскурсиводів; послуги у сфері культури; рекреаційні послуги та інші послуги у сфері розваг; спортивна діяльність і послуги в області любительського спорту (інші послуги в області розваг і відпочинку); різні туристичні послуги (фінансові послуги і страхування, інші послуги із здавання в оренду товарів, інші туристичні послуги) [4].

Туристичні послуги формуються на основі існуючої туристичної, транспортної і повітряної інфраструктури з урахуванням туристичних ресурсів країни. Під транспортною інфраструктурою розуміють комплекс споруд і комунікацій транспорту, зв'язку, інженерного устаткування, а також об'єктів соціального і культурно-побутового обслуговування населення, що забезпечує стійкий розвиток і функціонування поселень.

На відміну від інших галузей господарства, продукція яких транспортується до споживача, туризм зумовлює міграції людей до зосередження рекреаційних місць, тобто призначених для відпочинку, відновлення сил, ресурсів, а споживання рекреаційних ресурсів відбувається у визначеному місці [6].

Доступність споживання туристичних ресурсів залежить, перш за все, від дорожньо-транспортної інфраструктури, тобто від стану автомобільних доріг і залізничних колій, супутніх споруд (мости, шляхопроводи, тунелі, транспортні розв'язки, залізничні вокзали, автовокзали й автостанції, підприємства дорожнього сервісу).

Під повітряною інфраструктурою розуміються аеродроми, аеропорти, об'єкти єдиної системи організації повітряного руху, центри і пункти управління польотами літальних апаратів, пункти прийому зберігання й обробки інформації у сфері авіаційної діяльності, об'єкти зберігання авіаційної техніки, центри й обладнання для підготовки льотної складу, інші використовувані при здійсненні авіаційної діяльності споруди і техніку [2].

Таким чином, головні проблеми сучасної інфраструктури туризму полягають у відсутності: орієнтованої на широкі верстви населення пропозиції готелів, туристично-готельних комплексів, туристичних баз;

— системи туристичних маршрутів для всіх вікових груп населення, орієнтованих на різні рівні доходів населення;

— розвиненої системи туристично-екскурсійних бюро в кожному регіоні [4].

Такі проблеми свідчать про відсутність ефективної системи управління туристичною галуззю і необхідність удосконалення і розвитку нових економічних механізмів впливу на галузь з метою вдосконалення її функціонування. У зв'язку з цим необхідні нові підходи до управління розвитком цієї галузі економіки [5].

Для підвищення ефективності роботи туристичної галузі доцільний розвиток державно-приватного партнерства. З метою управління державно-приватним партнерством у галузі туризму доцільно створити спеціалізований галузевий орган, що здійснює управління в цій галузі [4].

Основними функціями такого органу мають бути:

- управління розвитком державно-приватного партнерства в галузі туризму;
- розробка і внесення на розгляд уряду (й інших органів державної влади) пропозицій з управління попитом на туристичні послуги всередині країни на базі

моніторингу і розрахунків коефіцієнтів туристичної активності в регіонах;

- розробка моделей партнерства (фінансовий, організаційно-правовий аспект);

- розробка державної програми реалізації проєктів;

- розробка основних вимог і специфічних рішень для проєктів державного та регіонального рівня;

- експертний аналіз проєктів з метою встановлення пріоритетності реалізації проєктів та інші;

- збір, класифікація і систематизація проєктів партнерства у галузі туризму на основі встановлених критеріїв;

- створення бази даних по проєктах;

- побудова сценаріїв життєвих циклів проєктів, їх розвитку/заміни;

- оцінювання інвестиційної привабливості проєктів;

- організація і проведення конкурсів претендентів на отримання державної підтримки;

- координування і регулювання поточного стану проєктів;

- розробка стандартної документації для проєктів згідно з їх класифікацією;

- консультації щодо вибору партнерів і побудови системи партнерських взаємовідносин;

- надання консалтингових послуг для партнерів у державному і приватному секторах (наприклад, консультації з розробки проєктів партнерства у галузі туризму; приведення їх у відповідність зі встановленими критеріями; пошук, вибір організаційно-правової форми співробітництва; обґрунтування і залучення джерел фінансування);

- сприяння організації і розвитку структур і філій Центру в регіонах;

- навчання і підвищення кваліфікації учасників проєктів партнерства на базі філій Центру, залучених для цієї мети організацій;

- розробка реєстру державної власності у галузі туризму [4].

Серед основних завдань спеціалізованого галузевого органу можна виділити:

- а) створення організаційних умов для розробки і реалізації проєктів державної програми державно-приватного партнерства у галузі туризму, зокрема за участю регіонів;

- б) створення системи збору інформації і моніторингу проєктів усіх можливих видів партнерства держави і бізнесу у галузі туризму, зокрема, на основі державного банку проєктів;

- в) формування організаційних і правових механізмів управління державними проєктами у галузі туризму, зокрема, контролю за їх реалізацією на всіх стадіях життєвого циклу;

- г) розробка методології і створення системи єдиних державних стандартів надання туристичних послуг;

- д) створення системи навчання і підвищення кваліфікації учасників проєктів.

Отже, сьогодні існує необхідність управління розвитком державно-приватного партнерства туристичної галузі України.

ВИСНОВКИ

Індустрію туризму формують господарюючі суб'єкти різних галузей, які є як державними, так і приватними структурами.

Інтереси держави, бізнесу і населення у галузі туризму знаходяться в різних площинах, але, по суті, сходяться по багатьох позиціях. Інтерес держави у галузі туризму полягає, перш за все, в розвитку внутрішнього і зовнішнього туризму. Це зумовлено певними економічними і загальними вигодами, які держава отримує як дивіденди. Інтерес бізнесу у взаємодії з державою на основі державно-приватного партнерства виявляється у прямій державній підтримці й участі, можливості дов-

готривалого розміщення інвестицій під гарантії, розподілі ризиків проєкту з державою, можливості вибору проєктів спільної участі.

Серед основних інтересів населення в галузі туризму можна виділити:

- 1) отримання доступного відпочинку для всіх без винятку категорій громадян;

- 2) гарантія захисту своїх громадянських прав;

- 3) гарантія якості послуг;

- 4) можливість вибору туристичних послуг і продуктів різного рівня й вартості та інші.

До ресурсів держави в туристичній галузі належать: землі і природні ресурси; майновий комплекс, що включає об'єкти інфраструктури; тарифна політика і державне регулювання в економіці; цільові фінансові ресурси, включаючи базу оподаткування туристичної галузі; система й елементи управління галуззю; інформаційний ресурс; митно-міграційна політика.

До ресурсів бізнесу зараховують: підприємницьку ініціативу; управлінські фінансові рішення; трудові ресурси; управлінські ресурси; виробничі ресурси; інноваційні ресурси; інтелектуальні ресурси.

Ресурси населення — це громадянська ініціатива; заощадження населення.

Для підвищення ефективності роботи туристичної галузі доцільний розвиток державно-приватного партнерства. З метою управління державно-приватним партнерством у галузі туризму доцільно створити спеціалізований галузевий орган, що здійснює управління в цій галузі.

Література:

1. Басюк Д.І. Основи туризмології: навчально-методичний посібник / Д.І. Басюк. — Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2005. — С. 109.

2. Дмитренко В.М. Інструменти здійснення регуляторної політики в галузі туризму / В.М. Дмитренко // Економіка та держава. — 2007. — № 10. — С. 57—59.

3. Дмитренко В.М. Проблеми й тенденції розвитку туризму в Україні / В.М. Дмитренко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. — 2007. — № 3. — С. 63—67.

4. Захарова С.Г. Державне регулювання інфраструктури туризму в Україні / С.Г. Захарова // Держава та регіони. Серія: Державне управління. — 2009. — № 1. — С. 64—69.

5. Захарова С.Г. Державне регулювання туристичної галузі в Україні / С.Г. Захарова // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. — Х.: Вид-во ХарРІНАДУ "Магістр", 2008. — Вип. 4 (23). — С. 298—305.

6. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма / Н.И. Кабушкин. — 4-е изд. — М.: Новое Знание, 2004. — 432 с.

References:

1. Basiuk, D.I. (2005), *Osnovy turyzmologii: navchal'no-metodychnyj posibnyk* [Basics of tourismology: Textbook], Aksioma, Kamianets-Podilskyi, Ukraine.

2. Dmytrenko, V.M. (2007), "Instruments implementation of regulatory policy in the field of tourism", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 57—59.

3. Dmytrenko, V.M. (2007), "Problems and tendencies of development of tourism in Ukraine", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, vol. 3, pp. 63—67.

4. Zakharova, S.H. (2009), "State regulation of tourism infrastructure in Ukraine", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, vol. 1, pp. 64—69.

5. Zakharova, S.H. (2008), "State regulation of the tourism industry in Ukraine", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr.*, vol. 4, no. 23, pp. 298—305.

6. Kabushkin, N.Y. (2004), *Menedzhment turizma* [Tourism management], 4th ed, Novoe Znanie, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2013 р.